

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമാൻ വേംകടനാമാർയുഃ കവിതാർക്കികകേസരീ |

വേദാന്താചാർയുവർയുഃ മേ സന്നിധത്താം സദാ ഹൃദി ||

|| ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ ||

|| സാംഖ്യയോഗഃ ||

(ഭിതീയോഽധ്യായഃ)

This document has been prepared by*

Sunder Kidambi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness *śrīmad āṇḍavan* of *śrīraṅgam*

*This was typeset using skt and Hellingman's T_EX for Malayalam.

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ സാംഖ്യയോഗഃ ॥ (ഭിതീയോഽധ്യായഃ)

സഞ്ജയ ഉവാച

തം തഥാ കൃപയാവിഷ്ടമശ്രുപൂർണ്ണാകുലേക്ഷണം |
വിഷീഭന്തമിദം വാക്യമുവാച മധുസൂദനഃ || 2.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കുതസ്ത്വാ കശ്ചലമിദം വിഷമേ സമുപസ്ഥിതം |
അനാർയജുഷ്ടമന്വർഗ്ഗ്യമകീർത്തികരമർജ്ജുന || 2.2 ||

ക്ലൈബ്യം മാ സ്മ ഗമഃ പാർത്ഥ നൈതത്ത്വയുപപദ്യതേ |
ക്ഷുദ്രം ഹൃദയഭൗർബ്ബല്യം ത്യക്ത്വാത്തിഷ്ഠ പരന്തപ || 2.3 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

കഥം ഭീഷ്മമഹം സാംഖ്യേ ദ്രോണം ച മധുസൂദന |
ഇഷ്ടുഭിഃ പ്രതിയോത്സയാമി പുജാർഹാവരിസൂദന || 2.4 ||

ഗുരുനഹത്യാ ഹി മഹാനുഭാവാനു
ശ്രേയോ ഭോക്തും ഭൈക്ഷ്യമപീഹ ലോകേ |
ഹത്യാർത്ഥകാമാംസ്തു ഗുരുനിഹൈവ
ഭുഞ്ജീയ ഭോഗാൻ രുധിരപ്രദിശ്ചാൻ || 2.5 ||

ന ചൈതദിദമഃ കതരന്നോ ഗരീയോ
യഥാ ജയേമ യദി വാ നോ ജയേയുഃ |
യാനേവ ഹത്യാ ന ജിജീവിഷാമഃ
തേഽവസ്ഥിതാഃ പ്രമുഖേ ധാർത്തരാഷ്ട്രാഃ || 2.6 ||

കാർപ്പണ്യദോഷോപഹതസ്വഭാവഃ
 പൃച്ഛാമി ത്വാം ധർമ്മസംമൂഢചേതഃ |
 യച്ഛ്രേയഃ സ്യാന്നിശ്ചിതം ബ്രൂഹി തന്മേ
 ശിഷ്യസ്തേഹം ശാധി മാം ത്വാം പ്രപന്നം || 2.7 ||

ന ഹി പ്രപശ്യാമി മമാപനുഭ്യാദ്
 യച്ഛോകമുച്ഛോഷണമിന്ദ്രിയാണാം |
 അവാപ്യ ഭൂമാവസപത്നമൃദ്ധം
 രാജ്യം സുരാണാമപി ചാധിപത്യം || 2.8 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാ ഹൃഷീകേശം ഗുഡാകേശഃ പരന്തപഃ |
 ന യോത്സ്യ ഇതി ഗോവിന്ദമുക്ത്വാ തുഷ്ണീം ബഭൂവ ഹ || 2.9 ||

തമുവാച ഹൃഷീകേശഃ പ്രഹസന്നിവ ഭാരത |
 സേനയോരുഭയോർമ്മധ്യേ വിഷീഭന്തമിദം വചഃ || 2.10 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അശോച്യാനമ്പശോചസ്ത്വം പ്രജ്ഞാവാദാംശ്ച ഭാഷസേ |
 ഗതാസുനഗതാസുംശ്ച നാനുശോചന്തി പണ്ഡിതാഃ || 2.11 ||

നത്വേവാഹം ജാതു നാസം ന ത്വം നേമേ ജനാധിപാഃ |
 ന ചൈവ ന ഭവിഷ്യാമഃ സർവ്വേ വയമതഃ പരം || 2.12 ||

ദേഹിനോഽസ്മിന്യഥാ ദേഹേ കൗമാരം യൗവനം ജരാ |
 തഥാ ദേഹാന്തരപ്രാപ്തിർദ്ധീരസ്തത്ര ന മുഹ്യതി || 2.13 ||

മാത്രാസ്പർശാസ്തു കൗന്തേയ ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖദാഃ |
 ആഗമാപായിനോഽനിത്യാസ്താംസ്തിതിക്ഷന്ധ ഭാരത || 2.14 ||

യം ഹി ന വ്യഥയന്ത്യേതേ പുരുഷം പുരുഷർഷഭ |
 സമദുഃഖസുഖം ധീരം സോഽമൃതത്വായ കൽപതേ || 2.15 ||

നാസതോ വിദ്യതേ ഭാവോ നാഭാവോ വിദ്യതേ സതഃ |
ഉഭയോരപി ഭൃഷ്ടോഽന്തസ്ത്വനയോസ്തത്ത്വദർശിഭിഃ || 2.16 ||

അവിനാശി തു തദ്വിദ്ധി യേന സർവ്വമിദം തതം |
വിനാശമവ്യയസ്യാസ്യ ന കശ്ചിത്കർത്തുമർഹതി || 2.17 ||

അന്തവന്ത ഇമേ ദേഹാ നിത്യസ്യോക്താഃ ശരീരിണഃ |
അനാശിനോഽപ്രമേയസ്യ തസ്മാദ്ഭൃദ്ധ്യന്വ ഭാരത || 2.18 ||

യ ഏനം വേന്തി ഹന്താരം യശ്ചൈനം മന്യതേ ഹതം
ഉഭൗ തൗ ന വിജാനീതോ നായം ഹന്തി ന ഹന്യതേ || 2.19 ||

ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിൻ
നായം ഭൂത്വാ ഭവിതാ വാ ന ഭൂയഃ |
അജോ നിത്യഃ ശാശ്വതോഽയം പുരാണോ
ന ഹന്യതേ ഹന്യമാനേ ശരീരേ || 2.20 ||

വേദാവിനാശിനം നിത്യം യ ഏനമജമവ്യയം |
കഥം സ പുരുഷഃ പാർത്ഥ കം ഘാതയതി ഹന്തി കം || 2.21 ||

വാസാംസി ജീർണ്ണാനി യഥാ വിഹായ
നവാനി ഗൃഹ്ണാന്തി നരോഽപരാണി |
തഥാ ശരീരാണി വിഹായ ജീർണ്ണാനി
അന്യാനി സംയാതി നവാനി ദേഹീ || 2.22 ||

നൈനം ചിന്ദന്തി ശസ്ത്രാണി നൈനം ദഹതി പാവകഃ |
ന ചൈനം ക്ലേദയന്ത്യാപോ ന ശോഷയതി മാരുതഃ || 2.23 ||

അച്ഛേദോഽയമദാഹ്യോഽയമക്ലേദോഽശോഷ്യ ഏവ ച |
നിത്യഃ സർവ്വഗതഃ സ്ഥാനുരചലോഽയം സനാതനഃ || 2.24 ||

അവ്യക്തോഽയമചിന്ത്യോഽയമവികാർയോഽയമുച്യതേ |
തസ്മാദേവം വിദിച്ഛൈനം നാനുശോചിതുമർഹസി || 2.25 ||

അഥ ചൈനം നിത്യജാതം നിത്യം വാ മന്യസേ മൃതം |
തഥാപി ത്വം മഹാബാഹോ നൈവം ശോചിതുമർഹസി || 2.26 ||

ജാതസ്യ ഹി ധ്രുവോ മൃത്യുർധ്രുവം ജന്മ മൃതസ്യ ച |
തസ്മാദപരിഹാർയേർഥേ ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || 2.27 ||

അവ്യക്താദീനി ഭൂതാനി വ്യക്തമധ്യാനി ഭാരത |
അവ്യക്തനിധനാന്യേവ തത്ര കാ പരിഭേവനാ || 2.28 ||

ആശ്ചര്യവത്പശ്യതി കശ്ചിദേനം
ആശ്ചര്യവദ്വദതി തഥൈവ ചാനുഃ |
ആശ്ചര്യവച്ചൈനമന്യഃ ശൃണോതി
ശ്രുത്വാഽപ്യേനം വേദ ന ചൈവ കശ്ചിത് || 2.29 ||

ദേഹീ നിത്യമവധ്യോഽയം ദേഹേ സർവ്വസ്യ ഭാരത |
തസ്മാത്സർവ്വാണി ഭൂതാനി ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || 2.30 ||

സ്വധർമ്മമപി ചാവേക്ഷ്യ ന വികമ്പിതുമർഹസി |
ധർമ്മ്യാലി യുദ്ധാച്ഛ്രേയോഽന്യത്ക്ഷത്രിയസ്യ ന വിദ്യതേ || 2.31 ||

യദ്യച്ഛയാ ചോപപന്നം സ്വർഗ്ഗഭാരമപാവൃതം |
സുഖിനഃ ക്ഷത്രിയാഃ പാർത്ഥ ലഭന്തേ യുദ്ധമീദ്യശം || 2.32 ||

അഥ ചേത്ത്വമിമം ധർമ്മ്യം സംഗ്രാമം ന കരിഷ്യസി |
തതഃ സ്വധർമ്മം കീർത്തിം ച ഹിത്വാ പാപമവാപ്സ്യസി || 2.33 ||

അകീർത്തിം ചാപി ഭൂതാനി കഥയിഷ്യന്തി തേഽവ്യയാം |
സംഭാവിതസ്യ ചാകീർത്തിർമരണാദതിരിച്യതേ || 2.34 ||

ഭയാദ്രണാദുപരതം മംസ്യന്തേ ത്വാം മഹാരഥാഃ |
യേഷാം ച ത്വം ബഹുമതോ ഭൂത്വാ യാസ്യസി ലാഘവം || 2.35 ||

അവാച്യവാദാംശ്ച ബഹുബഭിഷ്യന്തി തവാഹിതാഃ |
നിന്ദന്തസ്ത്വ സാമർത്ഥ്യം തതോ ദുഃഖതരം നു കിം || 2.36 ||

ഹതോ വാ പ്രാപ്സ്യസി സ്വർഗ്ഗം ജിത്വാ വാ ഭോക്ഷ്യസേ മഹീം |
തസ്മാദുത്തിഷ്ഠ കൗന്തേയ യുദ്ധായ കൃതനിശ്ചയഃ || 2.37 ||

സുഖദുഃഖേ സമേ കൃത്വാ ലാഭാലാഭൗ ജയാജയൗ |
തതോ യുദ്ധായ യുജ്യസ്വ നൈവം പാപമവാപ്സ്യസി || 2.38 ||

ഏഷാ തേഭിഹിതാ സാംഖ്യേ ബുദ്ധിർയോഗേ ത്വിമാം ശൃണു |
ബുദ്ധ്യാ യുക്തോ യയാ പാർത്ഥ കർമ്മബന്ധം പ്രഹാസ്യസി || 2.39 ||

നേഹാഭിക്രമനാശോഽസ്തി പ്രത്യവായോ ന വിദ്യതേ |
സ്വൽപമപ്യസ്യ ധർമ്മസ്യ ത്രായതേ മഹതോ ഭയാത് || 2.40 ||

വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിരേകേഹ കുരുനന്ദന |
ബഹുശാഖാ ഹ്യനന്താശ്ച ബുദ്ധയോഽവ്യവസായിനാം || 2.41 ||

യാമിമാം പുഷ്പിതാം വാചം പ്രവദന്ത്യവിപശ്ചിതഃ |
വേദവാദരതാഃ പാർത്ഥ നാന്യദസ്തീതി വാദിനഃ || 2.42 ||

കാമാത്മാനഃ സ്വർഗ്ഗപരാ ജന്മകർമ്മഫലപ്രദാം |
ക്രിയാവിശേഷബഹുലാം ഭോഗൈശ്വർയഗതിം പ്രതി || 2.43 ||

ഭോഗൈശ്വർയപ്രസക്താനാം തയാപഹൃതചേതസാം |
വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ സമാധൗ ന വിധീയതേ || 2.44 ||

ത്രൈഗുണ്യവിഷയാ വേദാ നിസ്ത്രൈഗുണ്യോ ഭവാർജ്ജുന |
നിർഭന്ദോ നിത്യസത്ത്വസ്ഥോ നിർയോഗക്ഷേമ ആത്മവാൻ || 2.45 ||

യാവാനർത്ഥ ഉദപാനേ സർവ്വതഃ സംപ്ലുതോദകേ |
താവാനസർവ്വേഷു വേദേഷു ബ്രാഹ്മണസ്യ വിജാനതഃ || 2.46 ||

കർമ്മണ്യേവാധികാരസ്തേ മാ ഫലേഷു കദാചന |
മാ കർമ്മഫലഹേതുർഭൂർമ്മാ തേ സംഗോഽസ്ത്വകർമ്മണി || 2.47 ||

യോഗസ്ഥഃ കുരു കർമ്മാണി സംഗം ത്യക്ത്വാ ധനഞ്ജയ |
സിദ്ധ്യസിദ്ധ്യോഃ സമോ ഭൂത്വാ സമത്വം യോഗ ഉച്യതേ || 2.48 ||

ദുരേണ ഹൃവരം കർമ്മ ബുദ്ധിയോഗാഭനഞ്ജയ |
ബുദ്ധൗ ശരണമസ്ഥിച്ഛര കൃപണാഃ ഫലഹേതവഃ || 2.49 ||

ബുദ്ധിയുക്തോ ജഹാതീഹ ഉഭേ സുകൃതദുഷ്കൃതേ |
തസ്മാദ്യോഗായ യുജ്യസ്വ യോഗഃ കർമ്മസു കൗശലം || 2.50 ||

കർമ്മജം ബുദ്ധിയുക്താ ഹി ഫലം തൃക്ത്വാ മനീഷിണഃ |
ജന്മബന്ധവിനിർമ്മുക്താഃ പദം ഗച്ഛന്ത്യനാമയം || 2.51 ||

യദാ തേ മോഹകലിലം ബുദ്ധിർവൃത്തിതരിഷ്യതി |
തദാ ഗന്താസി നിർവ്വേദം ശ്രോതവ്യസ്യ ശ്രുതസ്യ ച || 2.52 ||

ശ്രുതിവിപ്രതിപന്നാ തേ യദാ സ്ഥാസ്യതി നിശ്ചലാ |
സമാധാവചലാ ബുദ്ധിസ്തദാ യോഗമവാപ്സ്യസി || 2.53 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്യ കാ ഭാഷാ സമാധിസ്ഥസ്യ കേശവ |
സ്ഥിതധീഃ കിം പ്രഭാഷേത കിമാസീത വ്രജേത കിം || 2.54 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രജഹാതി യദാ കാമാൻസർവ്വ്യാൻപാർത്ഥ മനോഗതാൻ |
ആത്മന്യേവാത്മനാ തുഷ്ടഃ സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്തദോച്യതേ || 2.55 ||

ദുഃഖേഷ്വനുഭിഗ്നമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്തപ്യഹഃ |
വീതരാഗഭയക്രാധഃ സ്ഥിതധീർമ്മുനിരുച്യതേ || 2.56 ||

യഃ സർവ്വത്രാനഭിസ്നേഹസ്തത്തത്പ്രാപ്യ ശുഭാശുഭം |
നാഭിനന്ദതി ന ഭേഷ്ടി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.57 ||

യദാ സംഹരതേ ചായം കൂർമ്മോഽഗാനീവ സർവ്വശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേഽഭ്യസ്തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.58 ||

വിഷയാ വിനിവർത്തന്തേ നിരാഹാരസ്യ ദേഹിനഃ |
രസവർജ്ജം രസോഽപ്യസ്യ പരം ദൃഷ്ട്വാ നിവർത്തതേ || 2.59 ||

യതതോ ഹൃപി കൗന്തേയ പുരുഷസ്യ വിപശ്ചിതഃ |
ഇന്ദ്രിയാണി പ്രമാഥീനി ഹരന്തി പ്രസഭം മനഃ || 2.60 ||

താനി സർവ്വാണി സംയമ്യ യുക്ത ആസീത മത്പരഃ |
വശേ ഹി യസ്യേന്ദ്രിയാണി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.61 ||

ധ്യായതോ വിഷയാൻപുംസഃ സംഗസ്തേഷുപജായതേ |
സംഗാത്സഞ്ജായതേ കാമഃ കാമാത്ക്രോധോഽഭിജായതേ || 2.62 ||

ക്രോധാദ്ഭവതി സംമോഹഃ സംമോഹാത്സ്മൃതിവിഭ്രമഃ |
സ്മൃതിഭ്രംശാദ് ബുദ്ധിനാശോ ബുദ്ധിനാശാത്പ്രണശ്യതി || 2.63 ||

രാഗഭേഷവിമുക്തൈസ്തു വിഷയാനിന്ദ്രിയൈശ്ചരൻ |
ആത്മവശ്യൈർവ്വിധേയാത്മാ പ്രസാദമധിഗച്ഛതി || 2.64 ||

പ്രസാദേ സർവ്വഭുഃഖാനാം ഹാനിരസ്യോപജായതേ |
പ്രസന്നചേതസോ ഹ്യാശു ബുദ്ധിഃ പര്യവതിഷ്ഠതേ || 2.65 ||

നാസ്തി ബുദ്ധിരയുക്തസ്യ ന ചായുക്തസ്യ ഭാവനാ |
ന ചാഭാവയതഃ ശാന്തിരശാന്തസ്യ കൃതഃ സുഖം || 2.66 ||

ഇന്ദ്രിയാണാം ഹി ചരതാം യന്മനോഽനുവിധീയതേ |
തദസ്യ ഹരന്തി പ്രജ്ഞാം വായുർന്നാവമിവാംഭസി || 2.67 ||

തസ്മാദ്യസ്യ മഹാബാഹോ നിഗൃഹീതാനി സർവ്വശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേമദ്യസ്തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.68 ||

യാ നിശാ സർവ്വഭൂതാനാം തസ്യാം ജാഗർത്തി സംയമീ |
യസ്യാം ജാഗ്രതി ഭൂതാനി സാ നിശാ പശ്യതോ മൂനേഃ || 2.69 ||

ആപൂർയമാണമചലപ്രതിഷ്ഠം
സമുദ്രമാപഃ പ്രവിശന്തി യദ്രത് |
തദ്രത്കാമാ യം പ്രവിശന്തി സർവ്വേ
സ ശാന്തിമാപ്നോതി ന കാമകാമീ || 2.70 ||

വിഹായ കാമാന്യഃ സർവ്വാനുപുമാംശ്ചരതി നിഃസ്പൃഹഃ |
നിർമ്മമോ നിരഹംകാരഃ സ ശാന്തിമധിഗച്ഛരതി || 2.71 ||

ഏഷാ ബ്രഹ്മീ സ്ഥിതിഃ പാർത്ഥ നൈനാം പ്രാപ്യ വിമുഹ്യതി |
സ്ഥിത്യാസ്യമന്തകാലേപി ബ്രഹ്മനിർവ്വാണമൃച്ഛരതി || 2.72 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ സാംഖ്യയോഗഃ നാമ ഛിതീയോഽധ്യായഃ ||